

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 69 □ 01-02-03/2011 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Het Torenven in Kessel. In de jeugdijaren van Frans Lens waren de parken Torenven en Bist samen goed voor 80 ha. Frans vertelt er in dit nummer meer over.

Woord vooraf

Een nieuwe lente, een nieuw geluid?

Lieve Lezeres en beste Lezer,

Op mijn “leestafel” liggen drie-vier boeken en een pak erfgoedtijdschriften, die ik met moed en zelfopoffering prioritair tracht te verwerken. Af en toe, zeg maar chronisch, groeit dat pak aan tot een niet meer veilige hoogte...

Tja, in het brede erfgoedland valt er dezer dagen heel wat te lezen. En te doen! Talrijke initiatieven schieten onstuitbaar de grond uit. Naar het schijnt ten behoeve van de “basis”, die soms wat overdonderd toekijkt, terwijl ze weer eens aangespoord wordt om mee te doen... “Nationaal” is er bijvoorbeeld Erfgoeddag (zondag 1 mei, thema “armoe troef”), Open Monumentendag (zondag 11 september, thema “conflict”) en, niet te vergeten, de Nacht van de Geschiedenis van ons eigenste Davidsfonds (dinsdag 22 maart, thema “feest”). En we vergeten vast nog een pak initiatieven. Dichter bij huis, “provinciaal” of “regionaal”, zijn er vanzelfsprekend ook een reeks erfgoedactiviteiten. Heemkunde Gouw Antwerpen organiseert zo op zondagen 5, 12 en 19 juni de Heemkundedagen 2011. De jonge Erfgoedcel Kempens Karakter, waarvan De Poemp mee de geboorte “gefaciliteerd” heeft, heeft een op zijn zachtst gezegd goed

gevuld programma samengeraapt. Zo is er het project rond gezongen en culinair erfgoed met de tentoonstelling “Ozewiezewatte”, wordt er gewerkt aan een ambitieuze canon van de regio, een erfgoedspel, een fotowedstrijd. En er komt uiteraard ook in 2011 een studiedag. Ondertussen wordt er dagelijks verder gesleuteld aan de Erfgoedbank en coördineert men voor onze regio de nationale Erfgoeddag. Verder wil de Erfgoedcel een eigen nacht organiseren, een Nacht van het Kempens Erfgoed (28.10.2011). En tenslotte doet Kempens Karakter voortaan ook wat heemkringen al jaren doen : oude foto’s, films en beeldmateriaal inzamelen en digitaliseren. (Uiteraard zullen wij er nauwlettend op toezien dat deze actie fair gespeeld wordt.)

Aan al deze en nog meer initiatieven, lieve Lezeres en beste Lezer, wordt onze heemkring gedacht best mee te doen. In principe kunnen wij trouwens achter elk ervan staan. Maar is het fout van overaanbod te spreken? Geef toe dat men van minder overdonderd kan raken. Wij geven in elk geval voorrang aan onze eigen Poemp en de lokale evenementen, zoals onze Ontmoetingsdag (zondag 27 maart 2011, Nilania) en de Heksen van Nijlen (vrijdag 30 september, zaterdag 1 oktober, zondag 2 oktober 2011).

Een nieuwe lente, een nieuw geluid? Graag, maar met tijd, respect en ruimte voor de bestaande werking. Tenslotte is, dachten wij, een “erfgoedcel” er voor de basis, en niet omgekeerd!

Walter Caethoven.

Lezers schrijven

- Ons aller Jos Thys kreeg een reeks e-briefjes van Rie Van Weert. Onderwerp : de Pinder! Een eerste resultaat met prachtige foto's vindt de lezer in dit nummer. Welgemeend bedankt, Rie!

- Van Frank Verbisen mochten we een reeks foto's van de muzikale groep "de cow-boys" kopiëren, een groep waarvan vader Harry in zijn jonge jaren lid was. Bedankt, beste Frank.

De cow-boys

- Heel wat reacties over de foto op de laatste bladzijde van vorige Poemp kregen we uit zuidelijke richting, uit Bevel. Bezorgden ons hun vermoedens of zekerheden over de gekonterfeite jongens : Jan Van Looy, Pol Van Hool via Wendy Van Dijck, een groep rond (de ouders van) Martine Van Roosbroeck via Annemie Hermans en verder nog een klad mondelinge berichten. Bedankt, Bevel!

Bevel kende ze nog

Pol Van Hool uit de Kruideniersstraat denkt ze allemaal te kennen. De groep rond Martine Van Roosbroeck moest ondanks druk overleg vijf vraagtekens plaatsen. Verder zijn hun namen soms afwijkend van die van Pol. We houden ons voorlopig

bij deze twee bronnen en plaatsen de namen van Pol eerst. Heeft de groep van Martine een andere naam, dan plaatsen wij die tussen haakjes achter de door Pol vermelde naam. We noemen de namen per rij en starten telkens achteraan in de klas.

We beginnen met de linkse, enkele rij, van achteren naar voren:

Stan Aerts, Jos Mariën, Isidoor Lieckens, Pol Van Assche (Aloïs Horemans), Jan Van Looy (Leopold Van Assche);

tweede rij van links:

--, --, Louis Dillen (René Prim Vercommen), Jos Kelber (Jos Van Roosbroeck), Victor Bruyndonckx;

derde rij van links:

Gust Van den Eynde (Willy Torfs), Sooi Kelber (Flor Mariën), Jules Peeters (August Van den Eynde), Flor Van Camp (Louis Dillen), Gust Voet;

vierde rij van links:

Sus Dillen, Staf Mariën, René Troonbeecks, Herman Van den Eynde, Louis Keersmakers;

vijfde rij van links:

Karel Horemans, Willy Torfs, Flor Mariën (Gust Vercommen), Louis Helsen, Denis Buermans;

zesde rij van links:

Jef Verbist, Fik Mariën, Staf Van Regenmortel, Sus Nuyens, Frans Nauwelaers (Isidoor Lieckens);

rechterrij:

Marcel Mariën, Mil Dillen, Fik Van Assche, Louis Voet, Pol Van Hool (Jos Tielemans).

Er zitten in deze klas drie leeftijden. Blijkbaar zijn we er nog niet volledig uit met onze identificatie. Vraag is natuurlijk of dat met zoveel koppen na meer dan een halve eeuw nog met zekerheid kan... Met verhelderende commentaar ben je natuurlijk altijd welkom bij De Poemp!

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Mensen aan De Poemp

Grote 9 Ontmoetingsdag

NILANIA - 14 / 17 U
ZONDAG 27 MAART 2011

Soewe van de Pinder

Als klein broekventje wandelde Luc alle dagen langs de kerk naar de “nonnekesschool”, waar hij zijn kleuterjaren doorbracht bij zuster Liboria en Juffrouw Martin. Later liep hij nog dikwijls dezelfde weg, want maar even voorbij de school woonde zijn groteva Anthonis en moemoe Julieke Anthonis (die kranig 102 jaar jong geworden is) in ‘t straatje’ (de Nonnenstraat). Die weg vanaf Nijlenbeek op de Bouwelsesteenweg, waar Luc woonde, langs de kerk en door de Nonnenstraat staat met al de kleine details, als eerste printwerk, nog steeds in zijn geheugen gegrift. Luc ziet alles nog heel levendig zoals het toen was.

Soewe Pinder en Lisa.

Een man die hij dikwijls bekijken moest, was Soewe van de Pinder (Frans Van Weert). Zo noemde heel Nijlen hem. Die woonde in de Gemeentestraat naast Clothildes “gril” (een metalen afsluiting met pinnen bovenaan). Op de stoep voor zijn huis stond een benzinepomp. Tussen de twee was er een brede lange gang die leidde naar een hangar waar men herstellingen aan auto’s uitvoerde. Soewe had eigenlijk maar een arm. De mouw waarin de andere arm ooit zat, stopte hij parmantig in zijn zak.

Luc had als snotneus enorm compassie met die man. Hij dacht toen dat Soewe daar bestendig pijn aan moest hebben. Maar dat was volledig in tegenspraak met de man zelf. Die toonde zich telkens als een zeer opgeruimde man, die lachend en tevreden de stoppende auto’s voorzag

van nieuwe brandstof. Pas later heeft men aan Luc de historie van die ontbrekende arm verteld.

Onder vuur genomen door onze bevrijders

Het accident met de arm overkwam Soewe van de Pinder op 3 september 1944, enkele dagen voor de bevrijding, toen de Duitse soldaten met alle mogelijke voertuigen of te voet in sneltempo terug naar de heimat vluchtten, achternagezeten door de RAF (Royal Air Force).

Foorkramer Frans Merckx (Sus van “de reps” (rupswagen) uit Turnhout, die trouw elke Nijlenkermis bij ons aan de kerk stond met zijn rups, had

aan Soewe gevraagd om zijn foorwagens ergens in Ranst of zo op te halen en naar Nijlen te slepen. Op de Lammerenberg werd die foorwagensleep (die vanuit de lucht toch wat op een kanon leek) door onze Engelse bevrijders onder vuur genomen. Kogels ketsten eerst op de straatstenen voor “den depanneur” van Soewe, spatten uiteen in de cabine en ontvleesden Soewes linkerarm. Sus van de reps, die naast hem zat, werd ook gewond.

Niemand te zien, iedereen zat in zijn kelder te schuilen. Dichtbij was het café Lammerenberg. De erg bloeddende gewonden gingen daar hulp zoeken. Ze moesten eerst die mensen uit hun schuilkelder roepen, waarna Soewe zelf nog de instructies gaf om zijn arm af te binden met behulp van de rubberen darm (slang) van het gasvuur. Toen zijn arm afgebonden was, verloor hij het bewustzijn.

Dokter De Peuter, die een speciale vergunning had om zijn wagen te gebruiken in die moeilijke tijden, werd opgeroepen. Hij pikte Lisa (de

Foto : “Den depanneur” waarin Soewe beschoten werd.

Soewe Pinder zoals velen onder ons hem nog gekend hebben...

vrouw van Soewe) op, reed naar de Lammerenberg en bracht daarna de bewusteloze Soewe, die veel bloed verloren had naar het ziekenhuis te Lier. Soewe had dringend een bloedtransfusie nodig. Bijkomend probleem: er was op dat ogenblik maar een plaats waar bloed te bekomen was, namelijk Antwerpen! Hoogdringendheid leek geboden, maar naar Antwerpen gaan in die hachelijke periode was meer dan riskant, echt gevaarlijk. Want ja, beweeg u maar tussen aftrekkende Duitsers en het Spitfire vuurwerk van de hen achtervolgende Engelsen!

Met de koersfiets naar Antwerpen om reddend bloed

Maar zoals het zo dikwijls gebeurt, in crisismomenten kan er wat anders niet kan. Dokter De Peuter nam contact op met de fam. Van Humbeek, die in de Woeringenstraat aan de bareel woonde. Die hadden daar een schoenwinkel, waar ook schoenen en klonen (houten blokken) vervaardigd en hersteld werden. Hun zoon Mil (Emiel van de Witte Van Humbeek) was er blokkenmaker en in zijn vrije tijd ook wielrenner. Hij had vroeger al per fiets dringende zaken opgehaald. Mil liet het zich geen twee keer vragen, hij zou die klus zo snel

mogelijk klaren. Hij spoedde zich op zijn koersfiets (over de binnenwegen, want aftrekkende Duitsers die te voet waren, namen de hoofdwegen en eisten alle fietsen op) over en weer naar Antwerpen en bracht het bloed dat Soewe van de Pinders leven redde naar het ziekenhuis in Lier...

Als Maria Van Weert, "de dochter van de Soewe", die voordien, opgewonden omdat de bevrijding nakend was, vanuit hun zolderraam in de Gemeentestraat had zitten kijken naar de Engelse vliegtuigen die doken en vuurden, vernam dat haar vader daarvan het slachtoffer was geworden, spoedde ze zich ook met haar fiets naar Lier om zo snel mogelijk bij haar ouders in het ziekenhuis te zijn.

Het toegroeien van de wonde die na de amputatie overbleef, heeft lang geduurd. De chirurg in het ziekenhuis had al zijn kundigheid moeten aanwenden om het schoudergewricht te behouden, daar er te weinig spier en huid over was om dat gewrichtsstompje te bekleden. Maar Soewe, met zijn gedrevenheid en optimisme, spartelde daar wel door.

Soewe vergat niet aan wie hij dat te danken had. Want toen later ten huize Van Humbeek kosten werden gedaan, heeft hij een deel daarvan

betaald. Dankbaarheid ligt in de stille Kempense ziel ingebed. En er zullen daar niet veel merci's aan te pas gekomen zijn, want dan is ons hart veel groter dan onze mond. De Belgische autoriteiten erkenden nadien de jammerlijke vergissing van de Engelse piloot en kenden Soewe Van Weert een levenslange uitkering als burgerlijk oorlogsslachtoffer toe.

Jos Thys

Met dank aan Luc Anthonis (zoon van meester Anthonis en Agnes Eyskens), Maria Van Weert (de dochter van Soewe van de Pinder) en de Keppe, alias Petrus Van Humbeek.

De jonge leergasten Gommer Luyten en Jos Goormans bij de eerste benzinepomp.

Soewe Pinder bij zijn "naftpoemp". Op de achtergrond de villa van Clothilde.

Herinneringen aan het mooie Torenven

“Als je soms te voet of per fiets uit de Kempen mocht komen, neem je te Nijlen best de zandweg door de eenzame Kesselse heide, waar schilder Fé De Winter zijn buitenverblijf heeft. Van het station in Kessel volg je dan de zanderige wegeltjes doorheen het prachtige landschap waar Nest Van der Hallen zo dikwijls dromend van de rust en de stilte genoot. In een der hoeven aldaar wonen de ‘Boerkens’, waar Nest zo dikwijls zijn pijp ging opsteken...” (1)

Het Torenven op een recentere foto >

< "Kasteel" Torenven op een oude postkaart

De route die José de Ceulaer beschreef, bestond uit onverharde wegen, zandbanen, die dwars door de eenzame, donkere Kesselheide, - tijdens de Tweede Wereldoorlog nog een groot dennebos -, naar Kloosterheide liepen, via de Lindekensbaan en de Torenvenstraat. Die laatste was toen nog grotendeels een mooie beukendreef. Rechts ervan, richting Lier in een park- en bosgebied, stond het kasteel Torenven, nu villa Torenven.

In onze kinderjaren was het park van het Torenven, net zoals dat van de Bist, verboden terrein. Ze waren samen goed voor ongeveer 80 ha. Wat was er spannender voor kwajongens dan in die parken en bossen binnen te sluipen en er zo kriskras in rond te dwalen om er vogelnesten te zoeken. Vooral omdat daar plots de boswachter kon opdagen. En als dat gebeurde, dan was het lopen, spurten geblazen om uit de handen van de

gevreesde man te blijven en zo rap mogelijk het park te verlaten.

“Torreven”

Het Torenven was een kasteel met twee torens, een aan de voorzijde en een aan de achtergevel. Achter het hof ligt nog altijd een vijvertje of een ven, vandaar de naam van het landgoed. Vermoedelijk werd het in de 18de eeuw opgericht. De oudstbekende vermelding dateert van 1772. Toen schreef men ‘Torreven’. Omstreeks 1790 werd het bewoond door kanunnik Franciscus Du Marteau, geboren in Antwerpen op 21 juli 1729. Hij werd priester gewijd op 13 maart 1756 en maakte deel uit van het kapittel van Lier verbonden aan de Sint-Gummaruskerk. Daar was hij ook enkele jaren proost van het Sint-Barbaragodshuis. Zoals zijn vader was hij geneesheer. In augustus 1785 werd hem het verbod opgelegd

om mis te lezen én geneeskunde uit te oefenen. Tijdens datzelfde jaar werd de man verplicht om zijn intrek te nemen bij de kapucijnen in Antwerpen.

Na een kort verblijf in Bergeijck (Nederland) vinden we hem terug bij de karmelieten in Antwerpen. Op 29 september 1786 werd hem opnieuw verboden de mis op te dragen. Niet lang daarna zocht hij zijn toevlucht in het Torenven, waar hij in 1793 nog woonde. Vermoedelijk overleed hij daar. Zijn verblijf werd er wel opgemerkt. Het hof kreeg in de volksmond een nieuwe naam: het hofke van de kanunnik. Vermeldenswaard is dat onze vroege vaders in 1822 de huidige Vredestraat, die in het noorden het domein van het Torenven afbakt, naar hem noemden, nl. de Martausestraat.

In 1834 kwam Torenven in het bezit van de bekende Lierse familie Schram en in 1850 werd het volgens

het kadaster vergroot. Arnold Gamard kocht het goed in 1893. Dat jaar kocht hij ook nog het kasteel de Bist. Beide hoven telden samen 89 hectare! Niet slecht voor een man die volgens de gegevens van het kadaster 'geen beroep' had.

Beschiëting

In 1914 werd het Torenven tijdens de beschieting van het fort en de omgeving door het Duitse leger getroffen. Volgens getuigen bleven er slechts wat zwart berookte muren van het kasteel overeind. In 1921 kocht de Antwerpse advocaat Jan Van Reeth 'de bouwval' en liet enkele jaren later op een gedeelte van de funderingen de huidige villa Torenven bouwen, een charmante en riantë woning. Aan de inrichting van de villa kan men zien dat ze niet bestemd was voor 'de gewone man'. Ze heeft een aparte ingang voor het dienstpersoneel en voor hen zelfs een

Torenven, Open Monumentendag 2003

trap naar de verdieping. Tijdens de eerste dagen van mei 1940 hadden de Duitsers het weer eens gemunt op het Torenven. Enkele bommenwerpers vlogen laag over de Lindekensbaan en de Torenvenstraat. Ze lieten hun bommen iets te vroeg vallen. Ze ontploften op de rand van het park rechts van de weg, op enkele honderden meters voor het hof. Toen in 1943 de parochie Kessel-Statie gesticht werd, zocht men een woning voor kapelaan Alfons Van Hove. Het Torenven werd er zijn eerste verblijf.

Waar is de tijd?

De huidige eigenaars van de villa hebben er een hele tijd een 'bed en breakfast' uitgebaat. Hoewel een gedeelte van het vroegere domein verkaveld werd, bleef het beboste park grotendeels bewaard. Samen met de heide en de beemdbrand langs de Kleine Nete, tot circa 1960 nog een grote, open vlakte, is er zo toch nog heel wat van het vroegere landschap in Kessel-Statie bewaard gebleven.

Frans Lens.

(1) De Ceulaer, José, Op zoek naar artistieke sporen door het schone Lier, De Toerist, V.T.B., 33 jg. nr. 19, 1954. José woonde tot zijn overlijden in een woning aan de poort van het kasteel de Bist, genaamd 'Tien-delier'. Zijn huis stond één tiende op Lierse grond, vandaar de naam.

Open Kerkendag in Kessel

In het kader van "Open Kerkendag" stelt het Kesselse Davidsfonds de St.-Lambertuskerk op zondag 5 juni open. Gids en kenner is poempist Frans Lens. Je kan die dag kerk, zolder en toren bezoeken van 14 tot 18 uur. Bij helder weer kan men vanaf de toren het Atomium in Brussel zien. Ook de machtige torens van Sint-Rombouts in Mechelen, Onze-Lieve-Vrouw in Antwerpen en zelfs de Catharinatoren van Hoogstraten. Een aanrader!

Op deze oude postkaart is duidelijk een deel van het vroegere, nu geschonden, driehoekige Frankische dorpsplein van Kessel te zien. De wit geschilderde huizen in de schaduw van de kerk met zijn machtige toren geven het dorp een mooi uitzicht. Iets na 1600 kreeg de toren zijn typische muts. Vandaar kon men zonder enige moeite heel de wijde omgeving in het oog houden. Sindsdien werd hij door de Kesselaars trots hun "belfort" genoemd. In woelige tijden werden kerk en toren ingeschakeld in het verdedigingssysteem van het dorp, ook als verzamelplaats voor een deel van de weerbare mannen (en vrouwen) en werd er in de toren de wacht opgetrokken. De wachter blies bij naderend onheil, zoals bij de komst van plunderende benden of vreemde soldaten, op een koehoorn. Ook in geval van brand werd er op een hoorn geblazen. Later nam de stormklok (de grote klok) die taak over.

Frans Lens.

Hoe oud zijn onze dorpen?

Toen onze heemkring in 2010 het 750-jarige bestaan van Bevel en Kruiskensberg aankondigde in de cultuurraad kwam weldra vanuit het gemeentebestuur de eerder budgettaire dan culturele vraag hoe oud de twee andere dorpen van onze gemeente dan wel zijn. Wij beantwoorden die vraag met omzichtigheid en maken even een zijsprong in de geschiedenis van 750 jaar Bevel...

Geschreven bronnen

Meestal wordt de ouderdom van een dorp bepaald aan de hand van een akte of ander geschrift, waarin de naam van de nederzetting wordt vermeld. Voor deze benadering geldt een dubbel voorbehoud. Ten eerste wordt op die manier een jaartal bepaald waarop het dorp zeker al bestond (het kon met andere woorden toen al een hele tijd bestaan) en ten tweede kunnen vroegere geschreven bronnen verdwenen zijn in de loop der tijden. Denk maar aan de invallen van de Noormannen, het uiteenvallen van het Heilige Roomse Rijk, aan oorlogen en brandstichtingen...

Wanneer nu worden onze dorpen voor het eerst vermeld in een schriftelijke bron? We doen hiervoor andermaal een beroep op de onvolprezen Stockmans en zijn "Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel (1910):

Nijlen, Nile geschreven, ziet zijn naam en bestaan in 1145 bevestigd in een bul van paus Eugenius III (archief abdij van Tongerlo).

Kessel, Kessela geschreven, wordt voor het eerst aangetroffen in een dotatieakte der pastorie van het Gasthuis van Lier, gedaan in 1243.

Bevel, Beverle geschreven, vinden wij in een giftbrief van Jacob de Littore of van de Werve, 1260 gedateerd.

Maar wat is een dorp?

Voor alles is het belangrijk te weten

De oude kerk van Bevel werd in 1940 gedynamiteerd en met de grond gelijk-gemaakt...

wanneer een dorp, dorp is. Hiervoor bestaat geen nauwkeurige bepaling! Het is alleszins een bewoonde plaats, en dus een nederzetting volgens Wikipedia, de vrije encyclopedie. Nederzettingen kunnen in volgorde van toenemende grootte ingedeeld worden in gaten, buurtschappen, gehuchten, dorpen, vlekken (verouderde naam), steden, agglomeraties, metropolen. Waar liggen de grenzen dan? Steeds volgens dezelfde encyclopedie bezit een dorp een eigen kerkgebouw, is (in vroegere tijden?) afhankelijk van landbouwactiviteiten, heeft open grenzen, is verweven met het landelijke gebied eromheen, vormt een hechte gemeenschap. Een verdienstelijke poging om het begrip "dorp" af te lijnen, maar niet rotsvast. Wij zouden met deze omschrijving bijvoorbeeld het Nijlense gebied "van

over de beek" dorp kunnen noemen, wat het toch duidelijk niet is.

Oud, ouder, oudst

Maar goed, we mogen gerust stellen dat Bevel, Kessel en Nijlen een stuk ouder zijn dan de geschreven documenten aangeven. Hoe oud ze precies zijn, zullen wij wel nooit kunnen bepalen. In elk geval zijn er sporen van vaste bewoning teruggevonden die dateren uit de brons- of ijzertijd, eeuwen voor Christus dus. Te Nijlen aan het Mussenpad (zie "Bestond er reeds een dorpskern in Nijlen voor onze tijdrekening?" in Poemp 60, p. 3 e.v.) en te Kessel op het Beleke (Bloemenstraat – Nieuwstraat : resten van een geschonden urnenveld). Van het begin van onze tijdrekening, de Romeinse tijd, zijn sporen teruggevonden in Nijlen, Kessel en Bevel, en – talrijker – in onze buurgemeente Grobbendonk. Tijdens de volksverhuizingstijd (406 – 500 n.C.) komen de Franken zich in de Kempen vestigen. De dorps- en gehuchtnamen eindigend op heem, hem, ge of em zijn blijvende herinneringen aan die tijd. Uit die periode dateren de benamingen Uffegem (omgeving van 't kapelleke in Kessel) en Vissegem, bewaard in de naam Visseneinde op de grens van Kessel en Nijlen. Ook de naam Roesselberg (sala) in de beemden aan de Kleine Nete zou dateren uit die periode, al is hij van iets jongere datum. In Bevel vinden we de heemnaam Bloemerssem. In Nijlen de naam Dorsel, Donreslo of donderbos, die nog dateert uit de periode voor de Franken zich, Clovis op kop, tot het Christendom bekeerden (496). In de landschapsbeschrijving van de gemeente Mol schrijft de vzw Kemp dat verscheidene oude Kempense

dorpen en gehuchten ontstaan zijn uit oorspronkelijke Frankische nederzettingen, waarin de hoeven zich rond een driehoekig plein bevinden, “biest” of “opstal” genoemd. In Kessel stond in 1244 al een houten molen op een hoek van een driehoekig dorpsplein. Toen de houten molen na WO I verdween, werd de Molenhoek (tussen de Dongelstraat en de Terlakenweg) bebouwd. Jammer dat dit gebeurd is. Ook Berlaar heeft een driehoekig dorpsplein met drinkput. Dergelijke pleinen wijzen op een

mogelijk Frankische oorsprong. Toch zouden de eigenlijke dorpsgrenzen pas echt afgelijnd worden bij het invoeren van de cijnsrechten vanaf de 9de eeuw... Tot hier dit – onvolledige – antwoord op de vraag: hoe oud zijn onze dorpen!

Walter Caethoven.

Met dank aan Frans Lens voor de medewerking

Bronvermelding:

- Geschiedenis der gemeenten

Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en

Gestel van J.B. Stockmans (1910)

- Landschapbeschrijving van de gemeente Mol – VZW Kemp – www.kempvzw.be

- De Poemp, tijdschrift heemkring Nijlen – www.depoemp.be

- Bijdrage over Bevel aan de geschiedkundige inventaris van Kempens Karakter door Frans Lens

- www.kempenskarakter.be (zie: intentienota)

- Geschiedenis van de gemeente Sprundel –

www.plaatsengids.nl/sprundel

Hoe de bevolking van onze dorpen groeide..

Een stad telt allicht meer inwoners dan een dorp. Maar ook daarvoor gelden geen absolute regels. Pakweg 8.000 inwoners heten in een dorp te wonen, maar elders vormt zo'n aantal dan weer een stad. Hoe is het aantal inwoners in onze drie dorpen in de loop der tijden geëvolueerd? Hier een overzicht van de beperkte historische gegevens. Voor de oudste tellingen moeten wij ons tevreden stellen met “heerdtellingen” of tellingen van communicanten. Soms werd in één klap ook het aantal koeien geteld. De oudste optelling van Brabant is die van 1435; zij geeft echter geen afzonderlijk cijfer voor onze dorpen.

Bevel

De tellingen van 1480, 1496 en 1526 vermelden voor Bevel 24, 25 en 25 huizen of “heerdsteden”. Wij mogen dus veronderstellen dat Bevel toen ongeveer 150 inwoners had! Dat wordt trouwens bevestigd in een decanaal verslag van 1567, dat 100 communicanten vermeldt, wat overeenkomt met ongeveer 160 inwoners. Ruim 100 jaar later, in 1688, telt de landdeken 125 paascommunies, hetzij zo'n 180 inwoners. Op het einde van de 18de eeuw telde het dorp volgens Stockmans 290 inwoners. In een verzoekschrift om de kapel van Bevel weer tot kerk te erkennen, lezen wij dat in 1818 het dorp 250 communicanten ofte 360 inwoners telde. Stockmans vermeldt tenslotte

dat Bevel in 1901 precies 602 zielen telde. Merkwaardig in ons verhaal is dat het middeleeuwse Bevel, met een schamel inwoneraantal van 150 zielen, als afzonderlijke parochie erkend werd. Meer nog, de kerk wordt vermeld als “ecclesia major de Kessele”, als moederkerk van Kessel. Strekte het grondgebied zich dan vroeger veel verder uit? Historische geschriften spreken bijvoorbeeld over een Bevelse heide die grensde aan Lier...

Kessel

Steeds volgens de oudstbekende haardtelling van Brabant had Kessel in 1480, 1496 en 1526 respectievelijk 42, 35 en 43 huizen, goed voor wellicht meer dan 200 inwoners. Ongeveer 100 jaar later, in 1608, telt men 250 communicanten en wordt er een school gebouwd. Is het inwonersaantal dan gestegen tot 360? In 1735 telde Kessel precies 808 zielen, zo blijkt uit een onderzoek van het Kapittel van Lier in 1754. In 1793 telde de parochie 171 huishoudens of 1179 zielen. Op 31 december 1901 had Kessel precies 2386 inwoners.

Nijlen

Volgens de oude “heerdoptellingen” telde Nijlen in 1480, 1496 en 1526 respectievelijk 88, 73 en 90 “heerdsteden” ofte huizen. Nijlen moet in het begin van de 16de eeuw, de “hekseneeuw”, zo'n 500 zielen geteld hebben. Een telling van 1639 vermeldt voor Nijlen 87 schouwen van

lastenbetalers, 21 schouwen van arme mensen en 4 onbewoonde huizen. In 1786, op een boogscheut van de Franse tijd, telt men 691 “personen” en 332 kinderen, hetzij in het totaal 1023 inwoners. Het inwonersaantal zou blijven stijgen. Einde 1907 telde men 2969 zielen, verdeeld over 507 woningen...

Tabel van de bevolkingsevolutie

Voor de 19de en de 20ste eeuw beschikken wij over meer en precieze cijfers, samengevat in volgende tabel:

Jaar	Nijlen	Kessel	Bevel
1806	1348	1212	327
1816	1381	1366	336
1830	1638	1679	334
1846	1882	1923	419
1856	1871	1838	450
1866	2021	2003	502
1880	2037	2064	532
1895	2327	2141	570
1900	2622	2372	582
1910	2997	2898	682
1920	3647	2904	735
1930	5041	3638	864
1940	6456	4081	1017
1950	7369	4424	1162
1960	8953	4838	1422
1970	10316	5213	1595

Telde Nijlen 18.131 inwoners in het fusiejaar 1976, dan waren er 21.287 inwoners einde 2009 : 2.163 voor Bevel, 7.251 voor Kessel en 11.911 voor Nijlen. Van dorpje met een paar honderd inwoners zijn we geëvolueerd tot een gemeente met de allure van een stad en een bevolking van meer dan 20.000 zielen!

Bronnen:

- *Handgeschreven document van ere-secretaris Willy Van Tendeloo*
- *Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel van J.B. Stockmans (1910)*
- *Wikipedia, de vrije encyclopedie*
- *Recente gegevens van de Bevolkingsdienst gemeente Nijlen*

De Nijlense Statiestraat of "de Dorpstraat" met een klad volk, begin 20ste eeuw.

Onze heemkring gedenkt genegen...

Wij gedenken genegen trouwe poemlezers, bekenden uit ons dorp :

- Op 6 februari 2011 is te Lier **Regine Van Mengsel** overleden. Regine,

geboren te Nijlen op 6 oktober 1911, woonde vroeger met haar ouders Simon Van Mengsel en Leontine Verwerft naast de "oude" Gildezaal

(waar nu het gemeentehuis staat). Zij hielden er toezicht op de toenmalige Gildezaal. Later verhuisden ze naar het "oude" gemeentehuis in de Gemeentestraat en werden er "conciërge" van de naast hen gelegen huidige Gildezaal.

Na het overlijden van haar ouders ging Regine in het huis naast café De Roskam wonen. Daar zagen we haar regelmatig vanuit de 1ste verdieping het reilen en zeilen in ons dorp gadeslaan.

De Poemp deed meermaals een beroep op het feilloze geheugen van

Regine, die heel haar lange leven (ze werd ei zo na honderd jaar!) in ons dorpscentrum heeft gewoond en bijgevolg goed op de hoogte was van vele toestanden en gebeurtenissen. Dank daarvoor, Regine...

- Twee dagen later, op 8 februari 2011, overleed in het ziekenhuis te Herentals **Louis Heylen**. Louis werd geboren te Nijlen op 12 april 1928 als zoon van meester Ernest Heylen. Hij bleef na het overlijden van zijn ouders in hun huis, gelegen in de Hulstestraat, wonen. Hij deed vele jaren lang door weer en wind per fiets de broodtoer van bakkerij Knaepkens, zodat ook hij goed gekend was in ons dorp . Louis was een verwoede duivenliefhebber. Met goed gevolg meestal op de zwaardere vluchten. Hij las ook veel boeken. We blijven ons Louis herinneren als een vriendelijke, goedlachse man.

(Jos Thys)

Bij het ter perse gaan vernemen wij tenslotte nog het heengaan van twee trouwe Poemlezers:

- Op 1 maart overleed zachtjes te Lier **Fons Boeckxstaens**, geboren te Nijlen in 1919, weduwnaar van Fanny Mariën;

- Een dag later, op 2 maart, overleed eveneens te Lier **Marcel Gulden-tops**, geboren te Nijlen in 1926 en echtgenoot van Lea Smets.

Oprechte deelneming van De Poemp.

De klompenmakerij, een uitgestorven ambacht?

In "Heemkunde Gouw Antwerpen", jaargang 44 - 2007, lees ik de betekenis van het woord heemkunde als volgt: "Kennis van het eigen leven, het eigen dorp, de eigen stad of de eigen streek. Heemkunde is ook ontdekken, verzamelen, beschermen, onderzoeken en bekendmaken." Tot daar deze omschrijving. Heemkunde is ook waardering voor het werk van vroegere generaties, die tijdens hun leven mee de welvaart van vandaag hebben opgebouwd. Weinig of niets is er over hen opgeschreven. Wie zij waren, wat zij deden, leeft alleen nog voort in de herinnering van hun nog levende tijdgenoten. De herinnering aan hen wil ik met deze bijdrage in onze Poemp een blijvende plaats geven.

Zeer belangrijk voor de samenleving in ons dorp was tot ongeveer een halve eeuw geleden het klompenmakersambacht. De voor de Tweede Wereldoorlog geboren generatie herinnert zich zeker nog of hoorde het van de ouders dat in ieder dorp in Vlaanderen tussen de oorlog 1914-1918 en 1965 één of meer klompenmakers actief waren. Dat was nodig, want omzeggens iedereen: de burger in zijn tuin, de boer op het veld, de boerin tijdens het werk in de stal, droeg toen klompen. Ook een groot deel van de schoolgaande jeugd deed dat.

Een belangrijke stiel

Hoe belangrijk de klompenmaker wel was, werd tijdens de oorlogsjaren pas duidelijk. Toen zowat alles; voedsel, brandstof, kleding en ook schoeisel gerantsoeneerd was, waren de klompen nog vrij te koop. Een geluk, want de schaarse schoenen die in die periode te koop werden aangeboden, waren meestal van bedenkelijke kwaliteit. Niet aan te raden om er tijdens regen of sneeuw mee buiten te lopen: het ersatzleder (een oorlogsproduct) was daartegen niet bestand. Klompen daarentegen hielden je voeten warm

en droog. In de diamantslijperijen bv., die niet echt bekend stonden als goed verwarmde plaatsen en zeker 's winters niet. De eerste uren van de dag, als de kachel nog maar pas was aangestoken, was het meestal bibberen door de tocht van de draaiende schijf onder de molen. Om dan de voeten warm te houden waren klompen onvervangbaar. Een nadeel: niet zelden werd een verloren diamantje in het zachte hout getrapt en zo mee naar buiten genomen. Iedere dag controle daarop was daarom aangewezen. Huisvrouwen die de kunst van het breien onder de knie hadden, breiden voor hun mannen of zonen speciale korte sokjes of "sloefkes" om over de kousen heen te trekken. Die hadden twee voordelen; ze verwarmden nog meer je voeten en ze beschermden de kousen. Want klompen dragen, dat was bekend, was "erg sletig voor de kousen". Aan de hielen vooral kwamen snel gaten.

Klonen en holleblokken

De benaming die aan de klomp gegeven werd, verschilde van dorp tot dorp. Een klomp was voor de Nijlenaar een kloon of een holleblok, een klomp voor vrouwen een kloontje of

kleuntje, en een klompenmaker was een kloonmaker. Wat verder van ons, in Lier en rondom Antwerpen, was de gangbare benaming "blokken". Klompen voor kleine kinderen waren voorzien van linten of nestels die aan het onderbeen werden vastgemaakt. "Toen hij nog met lintjes in zijn klonen liep", was een gezegde dat verwees naar de kindertijd. Nog van een ander model was de trippklomp. Voornamelijk een vrouwenklomp, bij ons echter niet zo genoemd. Hier ontbrak de houten wreef. In plaats daarvan werd een bandje van leer aangebracht, soms werd ook wel een stuk van een rolluiklint gebruikt. Niet zelden, vaak door ongeval, ging de klomp scheuren. Om verder stukgaan te voorkomen werd dwars over de barst heen een insnede gemaakt. Daarin werd een dunne ijzerdraad strak gespannen en aan weerszijde van de klomp vastgemaakt met kleine korte nageltjes, bij ons 'kloonnageltjes' genoemd.

Zeer goed herinner ik mij nog dat zelfs de versleten en afgedankte klompen mooi beschilderd met een bloempje erin in vele tuinen aan bomen of aan het huis werden opgehangen.

Mechanisering

In een vorige bijdrage in de Poemp heb ik getracht duidelijk te maken hoe moeilijk het was klompen met de hand te maken: je moest daarvoor leren de talrijke werktuigen die daarvoor nodig waren te hanteren. Het kappen, boren en schuren, het maken van de linkse en de rechtse klomp uit een ruwe blok hout: het resultaat moest sierlijk schoeisel zijn.

Wie gedacht had dat door het uitvinden van een machine klompen maken (in onze streken in gebruik genomen rond 1930) eenvoudiger zou worden, had het mis. Het principe van deze machine was het kopiëren van een perfect model. Dat model moest uiteraard nog steeds met de hand gemaakt worden. Het met de hand vormgeven aan een klomp kost ongeveer een half uur per klomp en is zwaar werk. Met de machine kan dat in ongeveer vijf minuten. Maar ook de mechanisering van de klompenmakerij kon de teloorgang van de stiel kort na de Tweede Wereldoorlog niet stoppen.

Een krantenartikel uit 1967 onder de titel “geen klompenmakerij meer te Nijlen” kondigde het einde aan van het eens zo onmisbare ambacht in onze gemeente. Het opsporen van

Een vroege klompenmaker in de muzikale familie Steylaerts werd in 1805 te Broechem geboren. Voor de Nijlense tak moeten wij wachten tot 1923, toen de Fé het Brouwershuis (foto) kocht. Daarover meer in volgend nummer!

wie die laatste ambachtslieden bij ons waren, vanwaar zij kwamen en waar zij werkten, was een uitdaging die De

Poemp echt niet aan zich kon laten voorbijgaan. *(wordt vervolgd)*

Hypoliet Budts.

In Memoriam Schepen Jef Van Assche

Op 4 december 2010 is ereschepen Jef Van Assche, bewust en vreedzaam, te Lier van ons heengegaan. Jef werd geboren te Bevel in 1945 en was een trouw poemplezer. Als we vragen over zijn geboortedorp hadden, kwamen we altijd wel bij hem terecht. Om zijn gedegen vakkennis was hij trouwens ver bekend in het landbouw- en veeteeltmilieu. Denk maar aan de Nijlense jaarmarkt, die hij een nieuw elan gaf.

Ooit beloofde hij mij “iets” voor De Poemp te schrijven over langewelvoerderijen. Zijn lange en moedige strijd tegen de kanker had die belofte wat op de achtergrond geschoven. Maar Jef hield zich altijd aan zijn woord. Hij schreef, tussen twee vlagen van de vreselijke ziekte die hem uiteindelijk velde, een gemoedelijke bijdrage over de hoeve Voet.

Als ik “zijn Poemp” bracht, hadden wij altijd een lang gesprek over het wel en wee van onze dorpen, waarvoor hij zich 38 jaar lang in de gemeenteraad heeft ingezet en waarvoor hij zich bleef interesseren. Jef is een man die zijn sporen verdiend heeft, iemand die niet vlug zal vergeten worden. Dank u, Jef, voor uw inzet en vriendschap!

Walter Caethoven.

Twee boeken Poemp!

Onze lezers kunnen ons tijdschrift voortaan laten inbinden voor zegge en schrijve 17 Euro per boekdeel bij :

**Activering “De Link”
Antwerpsestraat 179
2640 Mortsel
Telefoon : 03.844.59.18.**

In één boek kunnen dertig nummers. Met twee boeken geraakt u zo al aan nummer 60! Ontbrekende Poempen in uw reeks kunnen wij nog aanvullen tegen 1,75 Euro per nummer.

De Kruisprocessie

Een paar maanden geleden vertelde mijn broer Frans dat hij niet akkoord ging met Jozef Weyns, die in Poemp 59 beweerde dat zowel de Kruis- als de Sacramentsprocessie over de Kapellebaan aan het kapelleken voorbijtrok. Bij ons weten is de Sacramentsprocessie nooit langs de Kapellebaan gegaan. We haalden meer herinneringen op, en op 't einde zegden we: "Wel, dan moeten we dat allemaal maar eens opschrijven!" Hier het resultaat...

De Kruisprocessie kwam wel door de Kapellebaan en langs het kapelleken. Maar eerst wat meer uitleg over de Kruisprocessie en de Kruisdagen.

De Kruisdagen ontstonden in het bisdom Vienne (Frankrijk). Dat ligt aan de oevers van de Rhône, en wordt doorkruist door de Route du Soleil. De streek had al vele rampen en tegenspoed gekend. Toen op paasavond van het jaar 470 de burcht van Vienne in vlammen opging en het vuur de ganse stad bedreigde, nam de bisschop, de Heilige Mamertus, het besluit om nieuwe rampen door publieke smeekbeden af te wenden. Zo besloot hij tot het houden van een boeteprocessie. Die zou de drie dagen voorafgaand aan Ons-Heer-Hemelvaart rondgaan. In 511 werd

dit gebruik door het Concilie van Orléans aan gans Gallie opgelegd, en in 816 door Paus Leo III uitgebreid tot gans de katholieke kerk. Een zeer oud gebruik dus. Later werden ook de ijsheiligen op deze dagen herdacht, met name Mamertus, Pancratius en Servatius. In onze contreien werd Mamertus vervangen door Bonifacius.

De processie

In de vorige eeuw werd de Kruisprocessie vooral gehouden om Gods zegen af te smeken over de veldvruchten en voor een goede oogst. Het was wel degelijk een boeteprocessie. Geen beelden van heiligen werden meege dragen, geen wierook, en ook het Heilig Sacrament bleef in

de kerk. De priester droeg alleen het zware processiekruis. Heel anders dan de feestelijke Sacramentsprocessie, niet ?

De meimaand, de schoonste maand van het jaar, kent talrijke processies, bedevaarten en ommegangen. De natuur leeft op en krijgt al kleur, maar het kan soms ook koud en kil zijn, ja, zelfs het vriezemanneke kan nog meedoen. En vele mensen meenden dat ze het hunne moesten bijdragen om door gebed en devotie de vorst en koude nachten af te weren en de reeds opschietende veldvruchten te behoeden voor de vriezeman. Zij hadden een goede oogst nodig en het volksgeloof wilde dat men wat moest doen om het vriesweer, dat soms nog optrad, te weren. Ik heb toch dikwijls veel kou geleden tijdens deze processies.

Na de mis van 7 uur, de kerk zat vol, vertrok de processie. Eerst de jongens van de gemeentescholen, per studiejaar, begeleid door de juffrouwen en meesters. Dit was nodig, want onder de schoolbengels waren er die

De Sacramentsprocessie, schilderij van Jules Breton (1857)

durfden giechelen en lachen. Daarna kwamen de meisjes van de nonnenschool, ook weer stappend en biddend onder de strenge ogen van juffrouwen en zusters. Wees gegroet, Maria, vol van genade... Het schoolvolk werd gevolgd door het "vrouwvolk" onder leiding van de wijkmeesteressen van vrouwen- en boerinnengilde. Ook zij hadden de paternoster in de hand en baden het ene rozenhoedje na het andere. Wees gegroet...

Dan kwam de pastoor, die het processiekruis droeg, nu en dan afgelost door een onderpastoor en begeleid door de misdienaars. De processie werd gesloten door het "mansvolk", ook een grote groep, de meerderheid boeren. Hier werden de gebeden geleid door de wijkmeesters van de Bond van het Heilig Hart. Wees...

Bij het naderen van het centrum volgde de litanie van alle heiligen, waarmee we terug de kerk introkken. Amen.

Duidelijk geen pracht en praal, maar bidden!

Het parkoers

De eerste dag, de maandag voor Ons-Heer-Hemelvaart: Gemeentestraat, Woeringestraat, Rector de Ramstraat, Kreitenbergstraat, Bevelsesteenweg, en via de Kerkstraat terug naar de kerk.

Dinsdag : Statiestraat, Kapellebaan, Molenbaan, Willibrordusstraat, Broechemsteenweg, Albertkanaalstraat, kerk.

Woensdag : Albertkanaalstraat, Gebr. Van Raemdonckstraat, verbindingsweg met de Nonnenstraat (in die tijd nog een gewoon karspoor naast het kerkhof, nu Mussenpad en een stuk over het kerkhof) via Nonnenstraat terug naar de kerk.

Zo trok de Kruisprocessie door Nijlen, de mensen baden ingetogen hun paternoster. En op het dikke, ronde bolleke drukten ze eens goed hard om te beduiden : "Weeral een tientje dat voorbij is!"

Frans en Pol Van Camp.

De Paddekoten in de 19de eeuw

Het huisje van Jan Kaat, achter in de Paddekoten, dicht bij de Nete (illustratie uit "Losse Flodders" van Em. De Deyne).

In haar licentiaatsverhandeling "Repertoirestudie van Fieke Crauwels" beschrijft Kristel Bruynseels ook even het Nijlen van toen. Vermits De Poemp al enkele nummers schreef over de mensen "van over de beek", lichten wij hier een merkwaardige passus uit de verhandeling over het Nijlen van de 19de eeuw en zijn "Paddekoten".

De meeste mannen vertrokken op maandagochtend heel vroeg naar de haven in Antwerpen en bleven daar werken en overnachten tot zaterdagavond. Pas in 1855 werd immers de spoorlijn door Nijlen getrokken, zodat de verbinding met Antwerpen vlot verliep.

De vrouwen bleven thuis en probeerden mee te voorzien in het levensonderhoud door het bewinnen van een klein stukje grond, voor zover dit zich daartoe leende tenminste. Hierdoor was men vaak verplicht te leven van de opbrengst van wat pluimvee en een enkele geit. Aangezien de vrouw er thuis meestal alleen voorstond, was voornamelijk zij het die zich bezighield met zg. drie K's : keuken, kinderen en kerk.

Paddekoten

Ondanks alle inspanningen was de armoede in de 19de eeuw groot. De ellende in de toch al veel te grote gezinnen werd vaak weggespoeld met alcohol, wat de situatie alleen maar erger maakte. Het ellendigst was men eraan toe in de Paddekoten. Daar leefden ook stropers en smokkelaars; de dorre zandgrond liet geen landbouw toe. De mensen in de Paddekoten woonden met hun grote gezin in een soort hutjes, waarvan alleen de voorgevel uit steen bestond. Vandaar ook de naam "Paddekoten". Bovendien was deze streek zo ver van de kerk verwijderd (een uur te voet), dat de bewoners ook de eredienst verzaakten. Door deze situatie vormde de Paddekoten een gesloten gemeenschap, die niets met het centrum wou te maken hebben.

Nijlense heksen slachtoffers van godsdienstoorlogen en bijgeloof

Dit najaar brengt cultureel Nijlen een groots opgezet klank- en lichtspektakel op het kerkplein. Na de “Moord van Nijlen” in 2006 komen in 2011 de Nijlense heksen Cathelijne Van den Bulcke en Anneken Faes in de schijnwerpers. Het ambitieuze project wekte aanvankelijk terecht vragen over de haalbaarheid ervan. Met de reeds tot meer dan 150 koppes aangegroeide groep medewerkers werd die aarzeling ondertussen definitief overwonnen. De enthousiaste trekkersgroep van de Cultuurraad (waarin Pol Van Camp en Walter Caethoven De Poemp vertegenwoordigen) vergadert regelmatig en bereidt alles tot in de puntjes voor. Zitten de toeschouwers in overdekte tribunes, dan blijft “Tussen Spanje en Oranje – De Heksen van Nijlen” toch een openluchtspektakel, zodat op de genade van de weergoden moet gerekend worden!

Reeds in 1990 vertelde De Poemp het verhaal van de Nijlense heksen.(1) Maar omdat het ambitieuze spektakel van dit najaar ook de geschiedenis van onze dorpen in de 16de eeuw (o.a. de eeuw van Keizer Karel, van Maarten Luther en van Maarten van Rossum) in woord en vooral in beeld zal doen herleven, willen wij in deze Poemp het boeiende en aangrijpende verhaal voor onze (ook jongere) lezers alvast inleiden.

Hoe moeten wij ons het Nijlen van de 16de eeuw voorstellen? Oorlogen en misoogsten hadden de voorgaande eeuw getekend, uitbarstingen van de “zwarte dood” ofte pest soms de bevolking gehalveerd. Stenen huizen waren een zeldzaamheid. De meeste mensen leefden in hutten, opgetrokken uit hout of steenbrokken. De kleine man woonde meestal in één gelijkvloers vertrek. Daarin werd niet alleen gewerkt, gekookt, gegeten en geslapen, maar daarin moesten ook het schamele vee en voedsel een plek krijgen. In het beste geval beschikte de arbeider over drie vertrekken: een werkplaats, een woonkamer-keu-

ken en een slaapkamer-zolder. Onze dagloners en zandboerkens hadden het echt niet breed; vaak was erge honger hun deel.

De 16de eeuw zou hierin geen verbetering brengen, integendeel. Even bracht het aantreden van Keizer Karel in 1519 nieuwe hoop. Af en toe ging het er zelfs plezant aan toe in onze dorpen. Maar de strijd om zijn rijk uit te breiden kostte Keizer Karel – en dus ook zijn onderdanen – hopen geld. Bovendien had Maarten Luther in 1517 met zijn 95 artikelen het verzet tegen de misbruiken in de Roomse Kerk gestart. Zo werd in onze streken de 80-jarige Oorlog (1568 – 1648) tussen Spanje en Oranje uitgevochten, slechts onderbroken door het Twaalfjarig Bestand (1609 – 1621). Uit die tijd dateren namen die ergens nog in ons gezamenlijk geheugen zijn blijven voortleven, namen verbonden met bloed, vuur en plundering: Alva, Maarten van Rossum, Farnese... (2)

Heksenwaan

En zo vallen de Lierse heksenprocessen in een tijd van dood en vernie-

ling. Nu eens behoorde Lier tot het protestantse kamp, dan weer tot het Spaanse. Vanaf augustus 1582 bevinden onze contreien zich officieel weer in het rooms-katholieke kamp. De gehavende Kerk wil allerlei vormen van bijgeloof bestrijden en wordt hierin bijzonder actief geholpen door in eer herstelde wereldlijke gezagdragers als Willem Brant, heer van Bouwel en schout van Lier. Vooral vrouwen worden ervan verdacht een pact met de duivel te sluiten. Maar ook kinderen ontsnappen niet aan deze heksenwaan. Zo worden in 1589 het veertienjarige Anneken Faes en haar moeder Liesbeth Stryckaerts door deze Willem Brant te Nijlen aangehouden op verdenking van hekserij en naar Lier afgevoerd.

Daarmee start het verhaal van de Nijlense heksen uit de 16de eeuw.

Het “simplen meysken” Anneken Faes wijst onder geseling haar buurvrouw Cathelyne Van den Bulcke aan als heks. De meier van Emblem houdt vervolgens (met twintig soldaten!) ook Cathelyne aan. Voor de arme vrouw uit de Nijlense “Paeshoeck” eindigt het verhaal op de brandstapel.

Anneken Faes ontsnapt gelukkig aan de dood.

Alles gaat voorbij, ook de Tachtigjarige Oorlog. De Nijlense kerk en de schamele woningen zullen uit hun as herrijzen. En de boer, hij ploegde voort!

Aftellen naar massaspektakel

Ondertussen is het in de gelederen van “de heksen” aftellen naar het massaspektakel in het najaar van 2011. Alle kandidaten hebben al een rol gekregen. Toch worden er nog enkele jonge kerels gezocht die Spaanse soldaat willen spelen. De teksten worden in een professionele geluidsstudio opgenomen en de repetities starten eind april. En de kaartverkoop? Die start op maandag 2 mei. Meer info volgt onder meer via de pers, via www.heksenvannijlen.be en via www.depoemp.be. Zorg er in elk geval voor dat je dit unieke massaspektakel niet moet missen!

Walter Caethoven.

(1) Meer over de Nijlense heksen lees je in Poemp 21/22: “Nijlense ‘heksen’ slachtoffer van barbaarse vervolging” (Walter Caethoven).

Hoe onze mensen de duistere 16de eeuw doorkwamen (of net niet) vertelt Rosette Rymenants (+) gedetailleerd in Poemp 32, 33-34, 35, 36 en 37.

(2) Alva, Don Fernando Álvarez de Toledo (1507 – 1582), was een Spaans generaal en landvoogd van de Nederlanden bij het begin van de Tachtigjarige Oorlog. Zijn bewind leidde tot een verheviging van de opstand in de Nederlanden. Hij legerde 3.000 soldaten te Lier. Bij zijn terugkomst in Spanje (1573) vertelde hij trots in zes jaar meer dan 18.600 burgers in onze gewesten te hebben omgebracht.

Maarten van Rossum, ca.1478 – 1555, was een Gelderse legeraanvoerder. Naar men zegt, was zijn motto : “Branden en blaken is het sieraad van de oorlog”. Zonder enige twijfel mag men hem een extreme bruut

noemen en zijn agressieve plunderzucht laken.

Alexander Farnese (1545 - 1592) was een Spaans veldheer, landvoogd van de Nederlanden (1578-1592).

Bronnen:

De Poemp, tijdschrift DF-Heemkring Nijlen

Wikipedia, de vrije encyclopedie
De Geschiedenis der Gemeenten Kessel, Bevel, Nylen, Emblehem en Gestel, J. B. Stockmans, Lier 1910

Plechtige viering jubileum :

Tjeu Sonnemans 50 jaar pastoor in Nijlen

De 31ste opvolger van Johannes Prepositi of Proost, “curatus de Nielne” in 1323 (*), werd op tweede kerstdag 2010 plechtig gevierd. In extremis, zouden wij zo zeggen, want het jubeljaar van pastoor Tjeu Sonnemans was bijna verstreken. Maar het is een mooi feest geworden. Naast het plechtige was er ook gewoon menselijke warmte en vriendschap. En die telt dubbel op een dag waarop men zich wel eens in allerlei officiële plichtplegingen kan verliezen.

Traditiegetrouw werd de pastoor door een afvaardiging van gemeenteraad, schepencollege en parochiale verenigingen afgehaald aan de historische pastorie.>

Met harmonie en vlaggendragers voorop ging het naar de St.-Willibrorduskerk.

De harmonie voorop ging het naar de St.-Willibrorduskerk, waar de jubilaris een plechtige dankmis opdroeg. Concelebranten waren deken Eric Thielemans, pastoor Jos Seuntjens, pater Jef Van Mullem, pater-pastoor Tachelet, aalmoezenier Roger Hermans en erepastoor André Verdoodt. Uiteraard werkten ook de zangkoren, acolieten en lectoren mee.

Tenslotte was er nog een gezellige receptie op het gemeentehuis (waar onder begeleiding van de burgemeester het gulden boek getekend werd) en in de Gildezaal (waar de geschenken overhandigd werden).

Het werd een heuglijke dag waarvan we graag enkele treffende foto's publiceren. Vijftig jaar pastoraat wordt tenslotte niet zo vaak gevierd!

Ad multos annos, Tjeu Sonnemans!

De Poemp.

(*) Lees ook Walter Caethoven in Poemp 65.

Fotografie: Etienne Van den Bulcke (Folerma) en Walter Caethoven (De Poemp)

Bij de foto's :

1. Enkele concelebranten, v.l.n.r., Pater Jef Van Mullem, pater Tachelet, pastoor Jos Seuntjens, deken Eric Thielemans, pastoor Tjeu Sonnemans. 2. De St.-Willibrorduskerk. 3. Koor en jeugdkoor waren present. 4. Een stoere afvaardiging van de Chiro.

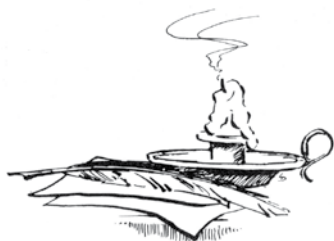
Dankbaarheid siert de mens!

Ik ben heel dankbaar voor jullie meevieren, voor jullie vriendschap, en vooral voor jullie medewerking. Zo was ik steeds een gelukkig priester – en ben dat nog steeds.

(uit het boekje van de dankmis).

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Jos Thys, Pol en Frans Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be . En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be .

Met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

